

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Ангел Маринов Петров,
преподавател в
Катедрата по методика на Факултета по славянски филологии - СУ „Св. Климент
Охридски”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор'
в област на висше образование 1. Педагогически науки
професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ... (Методика на
обучението по български език)

Автор: Десислава Пенкова Нейкова

Тема: „Интерактивни методи в обучението по български език 5. – 7. клас”

Научен ръководител: проф. д-р Татяна Гаврилова Ангелова, СУ „Св. Климент
Охридски”

Биографични данни

Десислава Пенкова Нейкова е родена на 12.09.1974 г. в гр. Симеоновград, Хасковска област. През 1998 г. завършва висшето си образование по специалността българска филология във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ – гр. Велико Търново. От 1998 г. до този момент работи като учителка по български език и литература в различни училища: 12 СОУ „Гърбачев“ в гр. Стара Загора (1998 - 2001); 74 СОУ „Гоце Делчев“ в гр. София (2002 - 2004); 33 Езикова гимназия „Света София“ в гр. София (2004); 32 СУ „Св. Климент Охридски“ в гр. София (от 2014 г.).

Участвала е в комисии на МОН като оценител по български език и литература на НВО и ДЗИ. Работила е по следните проекти: „Успех“ (2008 - 2010); „Управление на промяната в училище“ (2013); „Зелени алтернативи – образование за устойчиво развитие“; „Летящ университет“ (2008). Участвала е в десетки научни конференции и обучителни семинари, свързани с повишаване на професионалната квалификация на

учителите. От 2006 г. е базов учител към Катедрата по методика във Факултета по славянски филологии – СУ „Св. Климент Охридски“.

Със заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ №РД20 - 212 от 29.01.2013 г. Десислава Пенкова Нейкова е зачислена на редовна докторантура по професионалното направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по български език). По-късно през същата година редовната докторантура е трансформирана в задочна форма на обучение. През 2017 г. срокът на докторантурата е удължен с една година. Със заповед на Ректора на СУ №РД20 - 141 от 23.01.2018 г. Десислава Пенкова Нейкова е отчислена като докторант с право на защита.

Всички процедури в хода на докторантурата на Десислава Пенкова Нейкова са осъществени в съответствие с нормативните изисквания.

Актуалност на темата

Дисертационното изследване на Десислава Пенкова Нейкова на тема *„Интерактивни методи в обучението по български език 5. – 7. клас“* е насочено към анализ и осмисляне на значими научни и практикоприложни образователни проблеми. Трудът е резултат от професионално осъществено проучване на факти, закономерности и процеси, които са актуални за съвременната методика на обучението по български език. Въпросите, свързани с интерактивността като феномен, с образователните дейности, осъществявани в интерактивна среда, и конкретно с разнообразието от интерактивни методи и тяхното приложение на занятията по български език, са все още недостатъчно изследвани. Ето защо текстът на Десислава Пенкова Нейкова обогатява българската научна методическа книжнина с иновативни постановки, задълбочени разсъждения и креативни идеи. Особено ценно в този случай е, че цялото проучване се базира върху професионалната подготовка и опита на действащ преподавател по български език и литература в средно училище, че всички идеи, тези и хипотези са апробирани в автентична образователна среда, че получените крайни резултати имат предназначението да обогатят методическата теория и училищната практика със съвременна продуктивна технология.

Общо представяне на текста

Изборът на докторантката да се заеме с изследване на предпочетената проблематика произтича от нейното убеждение, че при прилагане на интерактивни методи на преподаване и на учене (в часовете по български език в средното училище) се проявяват неизползвани потенции за активизиране на важни процеси, играещи съществена роля за повишаване ефективността на образователните въздействия например: динамизиране на мотивацията за учебен труд на подрастващите; развиване на възможностите им за творчески изяви; формиране на социалните им способности и компетентности; изграждане на уменията им за живот и пр.

В първата глава на текста (*Дизайн на методическото изследване – с. 7 - 9*) точно и ясно са формулирани елементите от концептивния апарат на дисертацията – обект, предмет, основен изследователски въпрос, цели и задачи, методика на изследването. В началото на труда са набелязани определящите избора на темата очаквани крайни резултати от проучването: „овладяване на умения за живот чрез изграждане на критическо мислене, овладяване на умения за решаване на проблеми, овладяване на умения за пренос на информация, овладяване на метакогнитивни умения за учене със средствата на специфична езиковедска информация“ (с. 7). Целите на работата са убедително обвързани с необходимостта на занятията по български език в периода 5. – 7. клас да бъдат преодолявани съществени дефицити, произтичащи от прилагането на традиционни подходи, методи и техники, които в момента преобладават в масовата педагогическа практика.

Теоретичният фундамент на работата се изгражда от доказали своята продуктивност в езиковата методика съвременни идеи, теории и схващания, в основата на които стоят концептите конструктивизъм, комуникативна компетентност, социокултурна компетентност, умения за живот, критическо мислене, функционална грамотност (вж. главата *Теоретични постановки и терминологичен апарат – с. 10 - 70*).

Характеризирани са основните посоки в осъществяването на научноизследователската дейност на докторантката: (1) обзор на съществуващи в науката и в педагогическата практика схващания за същността, структурата и функциите на интерактивните методи; (2) моделиране на образователен процес по български език (цели, средства за постигане на целите, очаквани резултати), при който има интегриране на интерактивни методи на преподаване и на учене: а) с доминанта развиване на комуникативната компетентност на учениците; б) с доминанта развиване на социокултурната компетентност на учениците; в) с доминанта развиване на уменията за живот; г) с доминанта развиване на уменията за устно и писмено общуване; д) с доминанта развиване на уменията за решаване на проблеми, за поемане на отговорност, за сътрудничество; е) с доминанта развиване на уменията за творческо мислене; ж) с доминанта развиване на уменията за критическо мислене.

Подходът на докторантката при изясняване на посочените аспекти от темата на дисертацията се отличава с понятийна яснота, точност на дефинираните тези и задълбоченост на методическия анализ. Изследователската гледна точка разкрива опита на авторката, който тя притежава като професионално подготвен специалист филолог и прагматично ориентиран лингвист и методик. Десислава Пенкова Нейкова успява да изследва своя обект не само от научни, но и от преобразователски позиции. Затова както теоретичните изводи, така и получените емпирични данни са преосмислени през оптиката на методическата предметна област: чрез използването на интерактивни методи в обучението по български език планомерно и системно да се неутрализира граматикализацията на езиковите занятия, да се работи целенасочено за по-голяма прагматизация на обучението, да се полагат усилия за засилване на неговата комуникативна ориентация. Към достоинства на тази част от труда могат да бъдат отнесени още ясната структура на изложението, професионално осъщественият синтез на идеи от теоретични източници по темата, аналитичният подход при обосноваване на мястото, което заемат интерактивните методи в съвременната образователна парадигма на обучението по български език, прецизният научен език и стил.

Отделна глава в дисертацията е посветена на учебната документация и преди всичко на учебните програми по български език за прогимназиалния етап на образование (*Институционални промени в българското образование и в обучението по български език и приложението на интерактивните методи* – с.71 - 83). Обосновава се връзката между отделни проблеми от учебните програми и адекватното имплициране на интерактивни методи (например *дискусия, аквариум, светофар, чек лист* и др.) при превръщането в образователен дискурс на конкретни тематични ядра от учебното съдържание. Целта е планомерно и системно да се развиват интелектуалните способности на учениците, да се обогатява техният житейски опит, да се съдейства за израстването им в емоционално отношение. Прави впечатление продуктивността на подхода, който докторантката прилага при изследването на посочените отношения: от анализ и диагностика на конкретни специфики, които чрез инструкциите в учебните програми стават „видими” в актуалната педагогическа практика, към обобщения и изводи с теоретична и преди всичко с практикоприложна стойност за методиката на обучението по български език като първи език.

Професионално осъществено е анкетно изследване, представено в четвъртата глава на дисертацията (*Проучване на нагласите у учителите относно прилагането на интерактивни методи на обучение в часовете по български език* – с.84 - 96). Получените резултати от допитването недвусмислено показват положително отношение на учители по български език и литература към функционалното използване на интерактивни методи в учебната работа. При някои от анкетираните лица обаче се наблюдава известно колебание. Причините за такава констатация се откриват в недостатъчната квалификация на част от преподавателския състав, в липсата на мотивация при някои от учителите, в необходимостта да се отделя повече време за подготовка на интерактивните уроци, време, с което обучаващите лица не винаги разполагат, и др. (с. 89).

Убедително звучат идеите на Десислава Пенкова Нейкова, материализирани при моделирането на система от методически дейности за преподаване, учене и оценяване на фрагменти от учебното съдържание по български език в рамките на проведено от самата докторантка опитно обучение (*Опитно обучение по български език 5. – 7. клас – с. 97 - 137*). Специално място в петата глава на дисертацията е посветено на интерактивните методи и на образователните технологии, които са обосновани като ефективни педагогически средства за реализиране на целите и задачите на конструираните модели на езиково обучение. Задълбочено се изследват евристичните възможности на разнообразни интерактивни форми на работа. Тук теоретичните тези от първата част на дисертационния текст са убедително верифицирани посредством конкретни практически реализации на учебен процес с интегрирани в него подходящи интерактивни методи. В методическите анализи към всеки от фрагментите на педагогически дискурс подробно са характеризирани съответните функционални, съдържателни и технологични характеристики.

Трудът е придружен от богат илюстративен материал, обособен в приложения.

Библиографията отразява съвременното състояние на науките за езика и за образованието.

Автореферат и приноси

Авторефератът представя съдържанието на дисертацията и отговаря на структурните и на жанровите особености на този вид текст.

Приемам изготвената справка с приноси.

Критични бележки

В началната част на дисертацията прави впечатление, че липсва анализ на отношението между понятията *интерактивен метод* и *интерактивна техника*. Тези понятия както в първата глава, така и на други места в текста (вж. например на с. 8, на с. 37 и др.) се използват от авторката като взаимозаменяеми синоними.

Неизяснена остава връзката между идеите на конструктивизма и тяхното влияние върху науките за образованието. От по-задълбочено представяне се нуждае използването на интерактивни методи на обучение в „конструктивистката класна стая“ (с. 18; с. 22-23).

На места се забелязва липса на кохерентност между отделните части на дисертацията. Създава се впечатление за натрупване на факти и тези, които не са достатъчно осмислени с оглед на целостността на текста (с. 24-25).

Откриват се някои вътрешни повторения например: за понятието *комуникативна компетентност* се говори на няколко места (с. 32-33; с. 76). Неясно е защо за свързани понятия се разсъждава на различни места в текста например: за *комуникативната компетентност* на с. 32-33, а за *езикова компетентност*, която е елемент от парадигмата на *комуникативната компетентност* в друга глава на с. 80-81.

Има проблеми с използването на някои от понятията и на съответната научна терминология например: на с. 19 срещаме израза „интегриране на ключовите компетентности в образователната практика“; на с. 97 – в заглавие четем „Методи и похвати за преподаване в опитното обучение“, а в текста се изяснява, че става въпрос за „наблюдение, експериментиране, анкетиране“.

Заклучение

Дисертационният труд на тема „*Интерактивни методи в обучението по български език 5. – 7. клас*“ показва, че докторантката Десислава Пенкова Нейкова притежава теоретични знания и професионални умения по професионалното направление 1.3. Педагогика на обучението по ... (Методика на обучението по български език), като демонстрира способности за самостоятелно провеждане на научно изследване.

В резултат на направения анализ на дисертационния труд предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’ на

Десислава Пенкова Нейкова в област на висше образование 1. Педагогика, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по български език).

05.04.2018 г.

Рецензент:.....

(проф. д-р А. Петров)